

Elisabeth Sundin

Ruth Emerek och Helle Holt (red):

Lige muligheder – frie valg: om det kønsopdelte arbejdsmarked

Köpenhamn: SFI – Det Nationale
Forskningscenter for Velfaerd, 08:24, 2008

Det är en omfattande volym bestående av 14 kapitel på mer än 350 sidor som presenteras av Det Nationale Forskningscenter for Velfaerd. I "Forord" och kapitel 1 presenteras intentionerna med att ge ut en volym av detta slag. En viktig bakgrund utgör en antologi som med titeln "Brydninger – Perspektiver på det kønsopdelte arbejdsmarked" som gavs ut av Arbetsmarknadsstyrelsen 1997, det vill säga för drygt tio år sedan. En viktig frågeställning är naturligtvis: Har det hänt något på dessa tio år? Och i så fall varför? Både i populära och vetenskapliga sammanhang förekommer tvärsäkra påståenden om att allt nu är annorlunda än det var förr och om att ingenting har hänt! Behovet av kvalificerade, empiriskt

Elisabeth Sundin är professor i företags-ekonomi vid Helix Excellence Center, Linköpings universitet.
elisabeth.sundin@liu.se

väl genomförda studier är därför stort. Initiativet är därför mycket berömvärt. Berömvärt är också att olika metodmässiga och teoretiska ansatser förekommer i olika bidrag vilket är en följd av, bland annat, att bidrag kommer från forskare verksamma inom olika discipliner. Det

innebär att beskrivningar och analys görs både på individnivå, organisatorisk nivå och samhällelig nivå, om än inte i ett och samma bidrag.

I inledningskapitlet, skrivet av de båda redaktörerna, sätts huvudfrågeställningarna i den här antologin och i dess föregångares in i sina tidsbundna sammanhang. I den äldre var det utfallet av den så kallade "mandefagsstrategien" på den horisontella arbetsdelningen och barnfamiljernas situation i arbetslivet som stod i fokus. Tidsmässig och funktionell flexibilitet var centrala begrepp. Denna gång (då bidragen skrevs) är det högkonjunktur och flaskhalsar som dominerar liksom demografiska förändringar i form av stora pensionsavgångar för 40-talister och en betydande invandring. Flexibilitetsdiskussionen har glidit mot

strategier för att undvika att fritid och arbete går in i varandra. Könsarbetsdelningen tycks beständig trots att kvinnorna väsentligt, och relativt, ökat både sin utbildningsnivå och sin förvärvsintensitet. Uppmärksammandet av löneskillnader har därför fått en renässans och tycks få en ställning som markör och "facit" i jämställdhetsdiskussionen.

I inledningskapitlet erinras också om varför könsarbetsdelningen inte ter sig önskvärd vare sig ur löntagarnas, arbetsgivarnas eller samhällets perspektiv. Och ändå består den? Hur går det till och varför? Också i detta avseende visar förklaringsgrunderna beständighet över tiden. De är, som vanligt frestas jag skriva, utbildningsvalen, arbetsgivarnas reella preferenser, könsarbetsdelningen i familjerna och struktureringen av arbetslivet. Förklaringarna och företeelserna närstuderas dock på ett intressant och klagörande sätt i flera av kapitlen.

Kapitel 2 är ett översiktskapitel av "Det könsopdelte danske arbejdsmarked" skrivet av redaktörerna. Kapitel 3 tar upp "Fertilitetsudviklingen i Danmark", författat av Lisbeth B Knudsen. Kapitel 4 har rubriken "Kön og vejledning i uddannelsessystemet" (Sine Lehn-Christiansen) och kapitel 5 "Kön og uddannelsesvalg" (Inge Henningsen). Det sistnämnda kapitlet är ett exempel på att etablerade resonemang om könssegregeringens orsaker och konsekvenser utmanas av nya infallsvinklar. De ofta framförda klagomålen, även i Sverige, på att kvinnor väljer fel ifrågasätts genom att författaren slår fast att "den aktuelle prioriteringen af de tekniske og naturvidenskabelige fag på bekostning af de humanistiske og samfundsvidenskabelige fag ikke stemmer overens med arbejdsmarkedets fremtidige behov, der i højere grad vil ligge på nogle af de områder, der i dag er kvindeområder". Denna slutsats är resultatet av en genomgång av aktuell dansk statistik över utbildningsval och utbildningsinsatser. Genomgående, det vill säga oberoende av var i utbildningssystemet man befinner sig, är det svårare för kvinnor än för män att få de utbildningar och praktikplatser de önskar. I kapitlet konkluderas "jo flere maend, jo flere nye pladser". Det innebär, å andra sidan, att elitstudier är kraftigt dominerat av kvinnor. Utbildning lönar sig bättre för män än för kvinnor både avseende framtida positioner och framtida löner. Genom belägg av siffror och offentliga dokument visar författaren att situationen inte är "noget naturgivet" utan "politiskt bestemt". De kraftiga prioriteringarna av utbildningar och sektorer som är manligt könstämplade betecknar Henningsen som den nya tidens "mandefagsstrategi". Argumenten till den dagsaktuella varianten är globaliseringen, vilket utgör en av grunderna till de slutsatser och den kritik som levereras i kapitlet. Det avslutas med några konkreta råd om vad som kan och bör göras för att både förbättra kvinnors relativa position och samhällets ekonomiska utveckling.

Kapitel 6, "Kön er ikke relevant her. Den vertikale kønssegregering på det danske arbejdsmarked", författare Lis Højgaard, gör en presentation av två i or-

organisationer tillämpade huvudmodeller över varför den organisatoriska könsarbetsdelningen framställs som "naturlig" och inte ett resultat av bias. Den ena, "tallenes perspektiv" utgår från organisationsexterna förklaringar och den kulturella från organisationsinterna.

I kapitel 7 är "Kön og løn – og det kønsopdelte arbejdsmarked" temat för Sanne Udsen. Etnicitetsdimensionen behandlas av Vibeke Jacobsen i kapitel 8: "Hvilke job har indvandrere? Betydningen af uddannelse, familie og opholdstid for jobtype". Åldersdimensionen behandlas i kapitel 9 av Mona Larsen: "Det kønsopdelte arbejdsmarked og tilbagetraekningsalder". En av huvudsatserna är att vare sig ålder eller kön kan renodlas utan måste ses i ljuset av bransch och organisatorisk position och arbetsförhållanden.

Minoritetspositioner behandlas i de två därpå följande kapitlen. Kvinnor som minoritet i polisväsendet i kapitel 10 skrivet av Stine Thidemann Faber, och män som minoritet i barnomsorgen i kapitel 11 skrivet av Steen Baagøe Nielsen. Positionerna och mekanismerna visar på både likheter och olikheter. Medan kvinnorna möter motstånd "från första dagen" förändras situationen för den man som vi får möta i det andra kapitlet "Maend i kvindefag". Förändringen sker successivt över tiden från en gynnad position till ett ifrågasättande, vilket medför "barrierer for integration af maend i daginstitutioner" som är kapitlets underrubrik. Båda kapitlen arbetar med organisationsteoretiskt influerade förklaringar.

Relationerna mellan familjeliv och arbetsliv tas upp i de två kommande kapitlen. "Kønsarbejdsdeling i familien og på arbejdsmarkedet" i kapitel 12 (Mette Deding og Mette Lausten) och "Kompetencekrav, familiepolitikker og køn i moderne arbejdspladskontekster" av Lotte Bloksgaard i kapitel 13. Som en kort sammanfattning av dessa kapitel kan sättas "konstans" och "aningslöshet". Familjernas disposition av sin tid uppvisar i praktiken förvånande små förändringar och organisationernas familjevänliga policies är sällan konsekventa.

Materialet i boken är stort, brett och illustrativt. Det är dock väldigt danskt, så att säga. Det är för mycket begärt att varje enskild författare ska knyta den danska utvecklingen till den globala. En komparativ tanke ligger förmodligen bakom professor Lena Gonäs bidrag från ett svenskt perspektiv, även om hennes uppdrag framför allt sägs vara framtidsinriktat. Tyvärr tar hon inte i sina resonemangskedjor upp de danska exempel som presenterats i tidigare kapitel. Går det då att dra några slutsatser inför framtiden? Ja, menar redaktörerna. Det har faktiskt skett förändringar i flera dimensioner som har ökat jämställdheten på arbetsmarknaden och som kommer att öka den än mer. Bland dessa är kvinnors högre utbildning liksom att de kvinnodominerade områdena är de som har framtiden för sig, som relaterades ovan från kapitel 5. Det sker också en ökning, om än långsam, av kvinnor i ledande ställning och av mäns insatser i arbetet i hemmen. Vidare anför redaktörerna att nya organisationsformer kan

komma att gynna kvinnor. Därvidlag visar dock andra studier att författarna är väl optimistiska, vilket också är innebörden i "den negativa sidans" punkt om den glidande könsarbetsdelningen på arbetsplatsnivån och de könsstereotypa förväntningarna.

Det är sammantaget en mycket innehållsdiger och intresseväckande bok som givits ut. Att samla så många olika infallsvinklar, empiriska fokus och teoretiska anknytningar i en och samma volym har ett egenvärde. Jag hoppas att någon gör om detta – om tio år igen. Komparationer över tid utmanar tvärsäkra påståenden om "sakernas tillstånd" på ett välgörande sätt.